

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ТА
ПРАВОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ
В ЦИФРОВУ ЕПОХУ:
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 22 квітня 2026 року

Том 1

Одеса
2026

УДК 34:004:316.4(477)
С 70

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 23.04.2026 р.)*

За загальною редакцією академіка **С. В. Ківалова**

**С70 Соціально-політична та правова система України в цифрову епоху: сучасні виклики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 22 квітня 2026 р.) / заг. ред. С. Ківалова ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2026. – Т. 1. – 704 с.
ISBN 978-617-8763-15-2**

Матеріали конференції узагальнюють результати наукових досліджень і практичних напрацювань учених, фахівців та представників професійних спільнот, виконаних в умовах воєнного часу та глибоких суспільних трансформацій.

У збірнику представлено широкий спектр наукових розвідок і практико-орієнтованих досліджень, що охоплюють актуальні проблеми публічного та приватного права, функціонування держави, судової та правоохоронної системи, а також трансформації суспільних процесів у цифрову епоху. Значну увагу приділено питанням адміністративного, фінансового, конституційного, міжнародного, морського та митного права, а також сучасним викликам у сфері кримінального права, кримінального процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності.

Окремі наукові секції присвячені проблемам удосконалення судоустрою, діяльності прокуратури, адвокатури та інших правоохоронних органів, розвитку трудового права і права соціального забезпечення, а також реформуванню цивільного, господарського, земельного, екологічного та енергетичного права. Збірник відображає також міждисциплінарний характер сучасних досліджень, охоплюючи питання філософії права, світових соціально-політичних процесів, соціології та психології, економіки та підприємництва в умовах війни і повоєнного відновлення. Важливе місце посідають дослідження у сфері інформаційних технологій, кібербезпеки, штучного інтелекту та математичного моделювання як ключових чинників забезпечення національної безпеки.

Крім того, у збірнику висвітлено проблематику педагогіки, лінгвістики права, перекладознавства, журналістики, фізичної та військової підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розрахований на науковців, викладачів, здобувачів вищої освіти та практиків у галузях права, економіки, соціології, психології, політології, інформаційних технологій і суміжних дисциплін.

УДК 34:004:316.4(477)

Відповідальний за випуск професор **М. Р. Аракелян**

Матеріали видано в авторській редакції.

ISBN 978-617-8763-15-2

© НУ «Одеська юридична академія, 2026
© Автори статей, 2026

Горяга Оксана Вікторівна КНЯГИНЯ ОЛЬГА – ВИДАТНА ЖІНКА ТА ДЕРЖАВНА ДІЯЧКА	118
Єфремова Наталя Володимирівна ДО ПИТАННЯ ПРО РOLЬ ПРАВОВОЇ ОСВІТИ ЖИТЕЛІВ-ЧЛЕНІВ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ В СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ	121
Корнієнко Ірина Валеріївна ОСВІТА ТА КНИГОДРУКУВАННЯ У ДОБУ ГЕТЬМАНЩИНИ.	124
Завальнюк Ірина Володимирівна ПРАВОВА ЕТНОЛОГІЯ ЯК НАПРЯМ СУЧАСНОГО ПРАВОВИЗНАВСТВА: ЕТНОКУЛЬТУРНИЙ ВИМІР ПРАВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	128
Артур Ліс LEX SALICA ЯК ЕЛЕМЕНТ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ ЄВРОПИ: МІЖ ЗВИЧАЄМ ТА ПИСАНИМИ НОРМАМИ	131
Любічанківський Ольгерд-Ілля Ілліч ДИНАМІКА РОЗВИТКУ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ГЕНДЕРНУ ІДЕНТИЧНІСТЬ: ВІД ПОСТУПОВОГО ВИЗНАННЯ ДО СУЧАСНОЇ ТУРБУЛЕНТНОСТІ (1970-ТІ – 2025)	134
Саранчук Олександра Валеріївна СОВІСНІ СУДИ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ ЯК ФОРМА НАРОДНОГО СУДОЧИНСТВА (ОСТАННЯ ЧВЕРТЬ XVIII – ПЕРША ПОЛОВИНА XIX СТ.)	137
Еміль Сальчинський ЦЕРЕКВІЦЬКИЙ ТА НЕШАВСЬКИЙ ПРИВІЛЕЇ 1454 РОКУ: ПРИЧИНИ ЇХ ПРИЙНЯТТЯ, ХАРАКТЕРИСТИКА І ЗНАЧЕННЯ	142
СЕКЦІЯ 4. КОНСТИТУЦІЙНИЙ ВИМІР НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ	
Львова Єлизавета Олегівна НАЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ УКРАЇНИ	146
Афанасьєва Мар'яна Володимирівна МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ПРИНЦИП ЗАБОРОНИ ПРИМУСОВОЇ АСИМІЛЯЦІЇ	150
Mishyna Natalia LA LIBERTÉ COGNITIVE FACE AUX NEUROTECHNOLOGIES: ENJEUX JURIDIQUES À L'ÈRE DE L'INTELLIGENCE ARTIFICIELLE	153
Кулі-Іванченко Ксенія Костянтинівна ПРИЙНЯТТЯ КОНСТИТУЦІЇ ШЛЯХОМ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО РЕФЕРЕНДУМУ ЯК ГАРАНТІЯ СТАБІЛЬНОСТІ КОНСТИТУЦІЙНОГО ЛАДУ В УКРАЇНІ	155
Батан Юрій Дмитрович КОЛЕКТИВНІ ПРАВА ЛЮДИНИ В УМОВАХ ОСОБЛИВИХ ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ	158
Волкова Дарія Євгенівна СВОБОДА АСОЦІАЦІЙ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ: УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ ТА СТАНДАРТИ РАДИ ЄВРОПИ	162
Животовська Ірина Юрївна ТРАНСФОРМАЦІЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРИНЦИПУ СВІТСЬКОСТІ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ НОВОЇ ПАРАДИГМИ ПУБЛІЧНО-РЕЛІГІЙНИХ ВІДНОСИН	165
Іванцова Зоя Анатоліївна КОНСТИТУЦІЙНІ ПРАВА ЛЮДИНИ В УМОВАХ АЛГОРИТМІЧНОГО ВПЛИВУ	169
Панасюк Віта Миколаївна ЗАКОНОДАВЧИЙ ПРОЦЕС ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ТА ПІДТРИМАННЯ КОНСТИТУЦІЙНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ	171

ЗАКОНОДАВЧИЙ ПРОЦЕС ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ТА ПІДТРИМАННЯ КОНСТИТУЦІЙНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ

Законодавчий процес посідає визначальне місце у механізмі функціонування сучасної правової держави, адже саме в його межах формуються, змінюються та вдосконалюються правові норми, що впорядковують суспільні відносини. Водночас його роль не зводиться лише до технічної процедури ухвалення законів, оскільки його значення значно ширше за своїм змістом, він є дієвим інструментом підтримання конституційної стабільності, яка слугує підґрунтям демократичного розвитку, утвердження принципу верховенства права та належного забезпечення прав і свобод людини.

Однією з ключових функцій законодавчого процесу є надання суспільним змінам упорядкованого правового змісту, що особливо відчутно в умовах війни. Збройна агресія спричиняє швидкі й глибокі трансформації у різних сферах життя – від безпеки до економіки та соціальних відносин. У такій ситуації законодавчий процес стає інструментом, який дозволяє державі своєчасно реагувати на нові виклики, закріплюючи необхідні рішення у формі обов'язкових правових норм. Завдяки цьому вдається уникнути прогалин у правовому регулюванні, забезпечити керованість суспільних процесів і підтримати функціонування державних інституцій навіть у надзвичайних обставинах.

Повномасштабне вторгнення зумовило зміни у структурі законодавчого процесу. Перші місяці війни можна охарактеризувати як своєрідний «турборежим» законодавчої діяльності. Спостерігалось «рекордне збільшення кількості прийнятих законів при одночасному значному скороченні часу на їх підготовку та проходження через комітети й сесійну залу. Експертно-аналітичні підрозділи та комітети оперативно надавали висновки, а процеси політичного узгодження законопроектів суттєво прискорилися. Між депутатами у сесійній залі формувался тривалий консенсус, що дозволяло приймати рішення ефективно і злагоджено, навіть в умовах екстремального навантаження» [1].

Такий режим законотворення демонструє важливий аспект конституційного балансу: за умов надзвичайної загрози ефективність і швидкість законодавчого процесу не лише забезпечують оперативну реакцію держави, але й підкреслюють роль парламенту та уряду як основних механізмів формування внутрішньої політики.

Водночас надмірна інтенсивність законодавчих змін може мати зворотний ефект. Так, за даними моніторингових досліджень Лабораторії законодавчих ініціатив за перші пів року повномасштабної війни майже дві третини законів було прийнято із порушенням процедури [1], що було обумовлено об'єктивними чинниками та загрозами, з якими зіткнулась держава.

Варто зазначити, що за результатами аналізу діяльності Верховної Ради України під час 14 сесії показник порушень Регламенту при прийнятті законів суттєво знизився («Протягом 14-ї сесії частка порушень Регламенту під час ухвалення законів становила 38%») [2], але це не є свідченням покращення якості результатів законодавчої діяльності. За роки війни Верховна Рада України так і не спромоглась адаптувати свій Регламент до роботи в екстремальних умовах. Як зазначає О. Зозуля, «адаптація організації роботи парламенту в умовах воєнного стану відбувається здебільшого ситуативно та недостатньо системно, характеризується поглибленням відхилень у парламентській практиці та підзаконному регулюванні від правил і процедур, законодавчо встановлених Регламентом Верховної Ради України.» [3, с. 74]. Саме тому, після скасування правового режиму воєнного стану у сфері законотворення нагальною потребою стане необхідність перегляду законів прийнятих поспіхом, без дотримання вимог кожної стадії законодавчого процесу.

Серед численних порушень процедури прийняття законів варто виокремити ті з них, які знижують ефективність законодавчого процесу як інструменту забезпечення конституційної стабільності. Так, на якість законодавчої діяльності та якість прийнятих актів впливає: відсутність або порушення строків подання висновків до законопроектів, збільшення «законодавчого спаму» (законопроектів без належного обґрунтування та без підтримки народних депутатів, коли підписант один), прийняття законів без другого та третього читання, порушення термінів підписання законів. Якщо на початку війни такі порушення були виправданими, то сьогодні особливого значення набуває дотримання принципу стабільності законодавства, який вимагає виваженого підходу до правотворчості, її послідовності та належного обґрунтування.

Законодавчий процес слід розглядати як ключовий механізм забезпечення структурної цілісності та функціональної збалансованості правової системи в умовах її постійного розвитку. Його змістовна спрямованість полягає не лише в оновленні нормативного матеріалу, а й у підтриманні внутрішньої узгодженості правового регулювання, що досягається через системність, послідовність і ієрархічну впорядкованість правотворчості. Саме завдяки цим характеристикам забезпечується поєднання стабільності та динамічності права як взаємодоповнюючих засад, що унеможливорює як нормативну інерційність, так і надмірну фрагментарність законодавства. Крім того, законодавчий процес виконує функцію попередження правових дисфункцій, зокрема колізій і прогалин, які можуть порушувати єдність правового простору та знижувати ефективність правозастосування.

У свою чергу, процедурна організація законодавчого процесу має безпосередній вплив на легітимацийні засади функціонування публічної влади. Його відкритість, формалізованість і підпорядкованість визначеним стандартам правотворчості створюють передумови для сприйняття права як результату обґрунтованої та справедливої діяльності держави.

Саме тому законодавчий процес відіграє визначальну роль у забезпеченні конституційної стабільності як цілісної характеристики правового порядку.

Список використаних джерел:

1. Воєнний парламентаризм: як парламентарії відпрацювали в умовах спільної загрози. *Дзеркало тижня*. 2022. 12 грудня. URL: <https://zn.ua/ukr/internal/vojennij-parlamentarizm-jak-parlamentariji-vidpratsjuvali-v-umovakh-spilnoji-zahrozi.html>
2. Порушення Регламенту у роботі Верховної Ради IX скликання за 14-ту сесію. URL: <https://parlament.org.ua/analytics/violations-of-the-rules-of-procedure-verkhovna-rada-9th-convocation-14th-session/>
3. Зозуля О. І. Особливості організації роботи Верховної Ради України в умовах воєнного стану. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2023. № 4. С. 70-75. URL: <https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/287200/281120>

Ключові слова: законодавчий процес, регламент, конституційна стабільність, парламент, законодавча процедура.

Key words: legislative process, rules of procedure, constitutional stability, parliament, legislative procedure.

Ігнатова Анастасія Сергіївна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірантка кафедри конституційного права*

МОВНІ ПРАВА У СУДОЧИНСТВІ: РОЛЬ РЕЄСТРУ ПЕРЕКЛАДАЧІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН

У сучасній правовій державі забезпечення ефективного доступу до правосуддя виступає однією з ключових гарантій реалізації прав і свобод людини. Однією з основоположних передумов такого доступу є можливість особи повноцінно брати участь у судовому процесі, що безпосередньо пов'язано з розумінням мови судочинства. Мовний бар'єр, у свою чергу, може виступати істотною перешкодою для реалізації процесуальних прав, що набуває особливої актуальності у багатонаціональному суспільстві. У цьому контексті право користуватися послугами перекладача під час судового розгляду є не лише процесуальною гарантією, а й важливим елементом забезпечення принципів рівності сторін та справедливого суду.

Питання правового статусу перекладача, порядку його залучення та ролі у судочинстві вже були предметом наукових досліджень. Зокрема, відповідні аспекти аналізували: В. Пчелін («Правові засади залучення перекладача до участі в адміністративному судочинстві України», 2016) [8], Р. Савчук («Залучення пере-